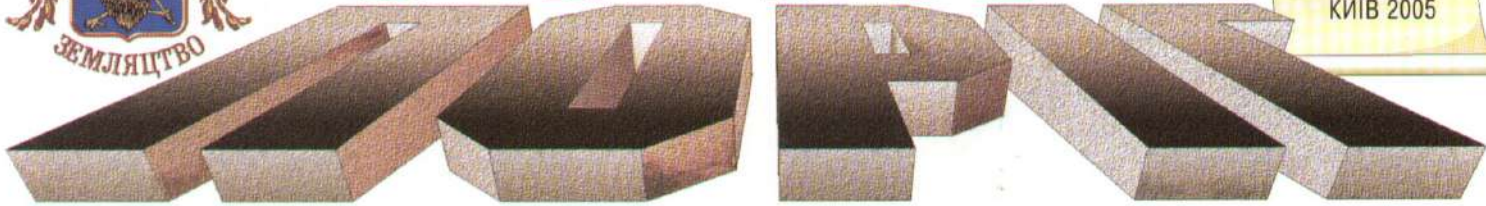

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧИЙ

ЧАСОПИС
РІК ВИДАННЯ 2002
ГРУДЕНЬ
Число 12 (48)
КИЇВ 2005

ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА "ЧЕРНІГІВСЬКЕ ЗЕМЛЯЦТВО"

ДІД МОРОЗ ІДЕ

**З Новим роком
та Різдвам
Христовим!**

*Нарешті ми діждалися
зимової пори!
Холодять під морозами
і ниви, і бори.*

*У озері під кригою
дрімають короти,
і місяць усміхається
із сніжної крупи.*

*І Дід Мороз у сутінках
спішить у кожну двір,
Несе малому прятки
та зошитів набір.*

*А дідові похилому -
надію на весну.*

*А хлопцям
із дівчатами
несе любов хмільну.*

*Горить зоря ялинова,
весела, пломінка.
Любов'ю озивається
земляк до земляка.*

*Іде на кручі кийвські
з деснянських плес і лоз
наш Сіверський,
Чернігівський
безсмертний
дід Мороз!*

Леонід ГОРЛАЧ

СПІВУЧА ДУША ПОЛІССЯ

ДЕРЖАВНОМУ Заслуженому українському народному хорові імені Г.Г.Верьовки судилося бути першорядним збирачем і популяризатором слов'янських багатств рідної землі. Створення і мистецьке виховання нового самобутнього виконавського колективу було доручено в 1943 році одному з визначних в республіці знавця народного мелосу, щедро обдарованому, високоосвіченому композиторові і хоровому диригентові Григорію Гурійовичу Верьовці.

Григорій Верьовка і його найближчі співробітники здійснювали виїзди в села і міста України на пошуки голосів у народі, і поволі новонароджуваний виконавський колектив поповнявся кадрами, виявленими поміж звичайних собі дітчат, молодих, юнаків і солідніших за віком чоловіків - недавніх колгоспних співаків, тваринників, майстрів та фабричних цехів. Відразу треба було поставити мистецьке навчання з цими кадрами, адже більшість прийнятих до хору не знала нотної грамоти. Навчання поєднувалося з підготовкою репертуару, відповідного характеру, стилівому та іншим особливостям твору. Пісні, різні жанрові твори почав писати сам керівник. З любов'ю взявся за творчість для хору ряд видатних українських майстрів культури-композитори А.Штогаренко, А.Філіпенко, П.Майборода, Г.Таранов, К.Домініч, поети П.Тичина, М.Стельмах, С.Воскресенко, Т.Масенко, Д.Білоус та інші. З метою відбору вивчалися невичерпні фольклорні фонди мелосу України і братніх республік, зокрема, мелосу обрядового, лірично-побутового, історичного та нового часу, створювалися вокально-хореографічні сценки та інше. Наприкінці літа 1944 року в Києві в присутності сотень захоплених людей відбувся перший виступ хору, котрому після дебюту судилося незвичайна слава і шана скрізь на Україні, в республіках Радянського Союзу і за його межами. З тих пір хор Верьовки з обіймами приймає чи не в кожному куточку Української РСР, на Далекому Сході, в Сибіру, Прибалтиці, республіках Середньої Азії, а за кордоном - в Польщі, Румунії, Німецькій Демократичній Республіці, Фінляндії, Федеративній Республіці Німеччини, Люксембурзі, Югославії, Бельгії, КНДР.

Визнання високого індивідуального мистецького рівня українського народного хору є присвоєння колективі Президією Верховної Ради УРСР почесного звання Заслуженого, а видатна виховна праця покійного Григорія Верьовки увічнена присвоєнням його імені хору.

Наступником Григорія Гурійовича став художній керівник, головний диригент, Герой України, Народний артист України, лауреат Національної премії України ім. Т.Шевченка, професор, почесний доктор, академік Анатолій Тимофійович Авдєєвський. В березні 2006 року виповниться сорок років, як він очолює народний хор імені Г. Верьовки. Анатолій Тимофійович познайомився із Григорієм Гурійовичем в 1960 році. А коли в 1962 році було реформовано ним створений Поліський народний хор "Льонюк", тоді ж і відмовився він його очолювати. І одразу олінував в числі перших радянських безробітних, що, зрозуміло, привело до скрутного матеріального становища. Під час перебування в Житомирському подзавонні Григорій Гурійович і попросив прийти до Києва, молячи, є серйозна розмова. Була тепла зустріч, що засталися влітку назавжди. Г.Верьовка поводився як батько. Поруч - Євгенора Павлівна Сиренюкська. Саме тоді він і запропонував роботу в хорі, спочатку як помічника-асистента, а згодом - керівника колективу, мотивуючи тим, що вже погано себе почуває. Це був січень 1963 року. Водночас Григорій Гурійович доручив йому керувати хоровою студією. А вже у 1964 році, після смерті Григорія Гурійовича і після чергових бесід у Міністерстві культури, Раді Міністрів, ЦК КПУ він був призначений художнім керівником-диригентом Державного українського народного хору. З перших днів почалась копійка робота по оновленню творчого складу колективу, набору молодих співаків, музикантів. А цей процес, як відомо, проходить не безболісно. Адже літні виконавці, які віддали любов і серце колективу, але не мали відповідної музичної освіти, змушені були залишити хор. Та життя є життя: до колективу зарахували кращих молодих виконавців із хорової студії, інших колективів.

У Анатолія Тимофійовича Авдєєвського про Григорія Гурійовича Верьовку-хореографічних враження, як про мудрого, прекрасного чоловіка, фахівця, який знав український фольклор та народну пісню, був гарним хормейстром. Він завжди допомагав артистам свого колективу, коли у них виникала матеріальна скрута, давав їм гроші і ніколи назад їх не брав. Нині Анатолій Авдєєвський продовжує традиції, започатковані Григорієм Верьовкою. Він абсолютно не відхилився не ні йотівку від тої задури і творчої концепції при організації колективу. Окрім цього, в хор привнесено оригінальні композиторські творчість сучасних українських композиторів на народній основі. Нині діапазон хору сягає від етносу та фольклору до класичних обробок а-капелла та пісень сучасних композиторів: від вокально-хореографічних сцен, композицій та народних дійств - до фольклорних С.Станковича "Цвіт папороті", в якій народні мотиви вдало синтезуються із сучасними прийомами композиторського письма та драматизму.

За творчим диханням цієї колективної хорів з усіх материків на міжнародних фестивалях у Берліні, Відні, Хельсінкі піснелюби безсміяло вували багатоголосе українське і визнавали при тому: "служачки пісеньні вінченосці з Дніпра, піснелюби їх красуню-землю".

Леонід КОВАЛЕНКО

У ТРУДІ СВЯТКУЮТЬ СВІТІ ЗОВІЛЕЇ:

СМІЯН Юрій Григорович - 80-ліття. Народився 13 грудня 1925 року в селі Кухарі на Київщині, родовід з села Грем'яч Новгород-Сіверського району. Закінчив Київський державний медичний інститут ім. О. О. Богомольця. Працював лікарем-стоматологом в селах Київщини. У Новгород-Сіверській центральній районній лікарні обіймав посади завідувача стоматологічного відділення і районного стоматолога. Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни. Нині - на пенсії.

ТЮЩА Тетяна Василівна - 80-ліття. Народилася 13 грудня 1925 року в селі Архипівка Семенівського району. Закінчила Київський державний медичний інститут ім. О. О. Богомольця. Працювала в селах Чернігівщини, в м. Новгород-Сіверському, потім у Києві на посадах лікаря-терапевта, отоларинголога. Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни. Нині - на пенсії.

НЕЦОРА Михайло Григорович - 75-річчя. Народився 19 грудня 1930 року в селі Охрімівці Корюківського району. За фахом інженер-механік. Нині - на пенсії.

ВОЛОХ Микола Микитович - 75-річчя. Народився 20 грудня 1930 року в селі Озерня Варинського району. Закінчив Київську вищу школу МВС СРСР, за фахом юрист. Протягом 22 років проходив службу на різних посадах у Головному управлінні МВС України в м. Києві. Підполковник міліції у відставці.

МАЙДАН Іван Григорович - 70-ліття. Народився 2 грудня 1935 року в селі Заудайка Ігнєвського району. Закінчив Інститут східних мов при Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова, за фахом історик-східознавець. Працював у Міністерстві освіти України, Посольстві СРСР в Афганістані, а з 1975 р., після захисту дисертації, - у Посольстві СРСР в Ірані, в Інституті соціально-економічних проблем зарубіжних країн АН України, був доцентом Київського державного університету. У 1983-86 рр. - радник Посольства СРСР в Афганістані, Тимчасовий Повірений в справах України в Ірані, а з 1994 р. - Надзвичайний і Повноважний Посол України в Ірані. З 1996 р. обіймає посаду професора, доцента кафедри зовнішньої політики та міжнародного права дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України.

Кандидат історичних наук, опублікував понад 50 наукових праць, у тому числі сім книг. Володіє перською, арабською, англійською, німецькою мовами.

Член Ради товариства "Чернігівське земляцтво".

МЕЛЬНИК Любов Іванівна - 70-річчя. Народилася 15 грудня 1935 року на хуторі Скабівщина Харитонівської сільради Срібнянського району. Закінчила Українське сільськогосподарську академію, за фахом інженер лісової промисловості. Працювала майстром-брокером у Рोजнянському локомотивній на Прикарпатті, Терес'янському локомотивній на Закарпатті, у лісовпорядній аерофотокартоспектральній "Ліспроект". Займалася лісовпорядкуванням у Закарпатській, Вінницькій, Хмельницькій, Київській та Костромській областях. Нині працює у виробничому проектному об'єднанні "Укрдержліспроєкт" (м. Ірпінь) інженером лісового господарства.

Бере активну участь у написанні проектів організації ведення лісового господарства.

БОНДАРЧУК Леонід Петрович - 60-річчя. Народився 25 грудня 1945 року в селі Корбичка Бобровицького району. Приватний підприємець, пенсіонер Міністерства оборони України.

СТАЩЕНКО Олександр Олександрович - 55-річчя. Народився 6 грудня 1950 року в місті Щорсі. Закінчив фізичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював науковим співробітником Головної астрономічної обсерваторії НАН України, начальником відділу, помічником першого заступника міністра науки України, головним спеціалістом Управління наукових досліджень Української академії державного управління при Президентові України, помічником ректора, начальником відділу ЗАТ "Укртелеком". Нині - заступник директора виробничо-технічного комплексу "ЕЛМА".

Учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, II категорія.

Керівник Щорського регіонального відділення товариства "Чернігівське земляцтво".

КЛУШІНА Лілія Сергіївна - 55-річчя. Народилася 19 грудня 1950 року у Волинській області, (батьки з міста Корюківки). Провідний спеціаліст НДІпрореконструкції.

ЛЯХУНОВА (ЗОЗУЛЯ) Ганна Григорівна - 55-річчя. Народилася 20 грудня 1950 року в с. мт. Короп Корюківського району. Методист кафедри Національного медуніверситету.

ЖЕЙКО Микола Петрович - 55-річчя. Народився 22 грудня 1950 року в селі Осмаки Менського району, проживав у селі Займище Щорського району. Закінчив Київський інститут народного господарства ім. Д. С. Коротченка. Працював директором магану Новгород-Сіверського аштору. З 1972 р. - начальник ОМТС Щорського електромеханічного заводу. Нині - директор підприємства "Ніклаус Конморітс".

ЧУМАК Микола Васильович - 55-річчя. Народився 23 грудня 1950 року в селі Заудайка Ігнєвського району. Закінчив Українське сільськогосподарську академію, за фахом інженер-механік. Працював інженером Бахмацького відділення "Сільгосптехніки", був на комсомольській роботі. Обіймав посади начальника інспекції "Держтехнагляд", райлісгоспміліції, заступника голови райради. Нині - заступник начальника Центральної енергетичної мітинги.

Народний депутат 2-го скликання, радник митної служби.

Нагороджений орденом "Знак Пошани".

Учасник установчих зборів чернігівських землячів у м. Києві у 1996 р.

ЛІСЕНКО Микола Григорович - 55-річчя. Народився 24 грудня 1950 року в селі Ярославка Бобровицького району. Працює заступником начальника спеціалізації контролю за благоустроєм Дарницької районної держадміністрації м. Києва.

НАЩІК Олександр Семенович - 50-річчя. Народився 3 грудня 1955 року в селі Бриньки Козелецького району. Закінчив Київський інститут народного господарства ім. Д. С. Коротченка. Працював у Київській міській конторі Держбанку СРСР старшим бухгалтером, заступником начальника операційного управління, згодом - провідним, головним спеціалістом Ощадного банку СРСР, керівником управління Укрсоцбанку. З 1992 р. був заступником голови правління акціонерних банків "Славутин", "Аптек", "Оболонь", директором безбазисного відділення "Енергобанку", начальником головного операційного управління банку "Україна". Нині працює директором відділення "Енергобанку".

ОРЕХОВИЧ Олексій Федорович - 50-річчя. Народився 6 грудня 1955 року в селі Шаболтаївка Сосницького району. Закінчив Українське сільськогосподарську академію, за фахом інженер-механік. Працював викладачем Сосницького СІТУ, головним інженером-механіком колосну "Комуніст", "Авангард". Потім працював на Херсонщині на посадах заступника голови Нижньосірогозького агропромислового об'єднання, головного інженера сільгоспуправління, начальника відділу механізації сільського господарства. З 1994-го по 2001 р. був помічником-консультантом народного депутата України. Нині - заступник директора Інституту природної економіки ім. В. В. Вернадського, директор департаменту проєктів і програм.

Керівник Сосницького регіонального відділення товариства "Чернігівське земляцтво".

Дорогі земляки! Рада товариства "Чернігівське земляцтво" сердечно вітає вас із ювілеєм і зичить усім невпинного здоров'я, великих успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, невтомного добротворства в ім'я рідної землі.

Карбон

ЖИВА ЛЕГЕНДА

Юрій Збанацький свого часу поряд із десятками інших творів написав чудову художньо-документальну книгу "Ми - не з легенди", у якій згадав поіменно чи не всіх тих дорогих йому людей, із якими партизанів у остерських та козелецьких лісах. Вже самою назвою він підкреслює, що люди нашого краю не вигадана легенда - вони жили серед інших, але в рішучий час найбільших випробувань стали легендарними, захищаючи рідну землю від ворога.

Та й сам Юрій Оліферович був людиною легендарною. Звичайний учитель із села Борсукове, загубленого в дрімучих лісах, директор сільської семіринки, редактор районної газети в Козельці - і крутий поворот долі в часи війни. Йому вилало організувати партизанський загін ім. Щорса, який згодом виріс у велике з'єднання, йому вилало надати переправу для наших військовиків, які йшли з визвольного місіїю на Україну. Згодом Юрій Оліферович став видатним письменником, лауреатом численних премій, одним із керівників Сліпки письменників України. Та на яких би високих посадах він не перебував, завжди залишався душевною людиною, учителем із великої букви, чудовим співбесідником.

Мені за службовими обов'язками часто доводилося спілкуватися з ним - то на якихось нарадах, то під час літературних акцій, а то й просто на правах земляка. Донині згадується його некаваліярська полська мова, мудрий прищур очей, а ще безмежна доброта, із якою він говорив про всіх людей. А любов до рідної Чернігівщини була, здається, його найбільшим скарбом, він знав сотні назв і назви земельків, він не омлів жодної можливості комусь із них допомогти.

Фото, яке я бережу в своєму архіві, одне з багатьох свідчень нашої взаємної приязні. Зроблене воно під час однієї з творчих зустрічей.

Борис ІВАНЕНКО

Рік нефроміальний

НАШІ БОЛЬОВІ ТОЧКИ

Нинішній рік для мене був особливим, як і для всіх тих, кому болить майбутнє України. Адже після справді революційних подій нарешті зрозуміло, що лише торжеством історична правда, не раз і не двічі переписувана за вказівкою різних "вчливіш".

Думаю радше, коли після кожного приїзду в гетьманську столицю Ватурина помічав, що місто поступово збирається в ланцюжки, що оживляють старі знаки

козацької слави, приречені на забуття. Реставрується так званий будинок Кочубея і чудовий палац К. Розумовського, продовжуються розкопки на місці замської садиби гетьмана І.Мазепи та трагічних могиляників - слідів варшавської розправи царського опричника Меньшикова.

Прагнемо підтримати земляки книги, оскільки бібліотеки району знаходяться в жагломному стані, упорядковуємо могили воїнів Великої Вітчизняної, зустрічаємося з молоддю. Шість років і колективно, і окремими земляками, хоча цього ще надто мало, оскільки наш край потребує особливої підтримки.

Взагалі земляцький рух - то чудове свято душі. Незабутньою у мій нинішній році була прогулянка по Дніпру на теплоході. Багато радісних хвилин подарував 200-літній ювілей мого рідного Нижньомиского вузу - саме в той день ширю поспілкувався із своїми однокурсниками, нині відомими людьми - Володимиром Сухомієм, деканом біологічного факультету університету, деканом факультету Олександром Забариним. Світловою Тетяною, деканом факультету іноземних мов. Поряд із і інших своїх однокурсників, які зуміли знайти себе в житті.

Радію, що росте донька, що нарешті стабілізується справа на підприємстві. Так що рік пройшов у трудах і сподіваннях, не було часу на відпочинок.

Олександр ШЕВЧЕНКО, керівник Бахмацького земляцького осередку

ЖИВУ ДОБРОТОЮ

За свої майже дев'яносто років життя я навчився різного. Як у народі кажуть, народився голім і живу голім, а тому не ображаюся ні на що в житті. Маю друзів, для яких двері хати завжди відчинені.

В цьому році знову ілюстрував справами красенячого музею в рідній Прокопівці. Виступав із спогадами в "Огочому порозі". Тішився успіхами вучки Гантушки, яка закінчила юридичну академію імені Ярослава Мудрого і працює юристом. А ще бавлюся іполю з правником Сторіком.

Люблю своє Чернігівське земляцтво, яке стало моїм другим домом. Суєту у вищих ешелонах влади не сприймаю, хоча цей рік ірніні мені багато сподівав на краше.

Іван МАКАРЕНКО, ветеран війни і праці

НАШІ ЛЮДИ,

Ніхто не списав із акти-
ветний афоризм: земля
люди прикрашають. Він
діє і нині, хоча давно за-
бута добра традиція вша-
новувати передовиків на
дошках пошани чи на га-
зетних шпальтах, зате ви-
даються всілякі пишні фо-
ліанти, у яких возвеличу-
ються, як правило, ті, хто
може за це щедро запла-
тити. Та життя продовжує
розвиватися своїми логіч-
ними шляхами, і той, хто
творить добро на землі
чесними мозолями, теж
не залишається в забут-
ті. Це особливо помічась
пізньої осені, коли спадає
гарячка трудових буднів і
кожному хочеться похва-
литися зробленим за ці-
лий рік.

НАША ЗЕМЛЯ

ХОЛОДНИЙ вітер поривами
налітає із темного лісу, кот-
рий ще бореться за своє тери-
торію Національного виставкового ко-
мплексу. Перед високою острадою юр-
миліся люди, задиристо трава зведе-
ний духовий оркестр, юрмиліся жур-
налісти з відеокамерами та диктофо-
нами. Все було як завжди в таких
випадках. Того дня багато областей
України починали показ кращих тру-
дових колективів, усього того, чим мо-
гли похвалитися перед світом.

Наша рідна Чернігівщина розташувалася в четвертому павільйоні по су-
сідству з Рівненською областю, зрештою, тім треба було догоду шукати -
варто натрапити поглядом на логотип
червоної пожежної автомобіль
прилучан, як уже не мінше високі
двері виставкового приміщення. А по-
ружє гостинно запрошували до се-
бе й два красивих сучасних автобуси
Чернігівського автозаводу. Саме
таку техніку чернігівці виставили на
показ у день відкриття виставки-пре-
зентації "Сверські контракти - 2005".

Ще зранку комплекс прийняв со-
лідну команду журналістів із Десни,
за нею підтяглися офіційні особи - го-
лова облдержадміністрації Владислав
Атросенко, мер Чернігова Олександр
Соколов, інші поважні люди. Не зали-
шилися осторонь значної події і чле-
ни столичного Чернігівського земляч-
ства, яке завжди цікавиться подібни-
ми акціями. Та як і не цікавиться, чим
живе рідна область, яку продукцію
виробляє нині, коли відбувається стіль-
ки новоземлі в промисловості, з'яв-
ляється чимало нових приватних фірм,
здатних швидко заповнити прогалини
в асортименті виробів - такі умови дик-
тують ринок із його нещадною кон-
куренцією, зрослими вимогами до якос-
ті.

Скажімо, та ж продовольча ко-
мпанія "Ясен" із Чернігова давно заво-
ювала прихильність покупців далеко
за межами області своїми чудовими
кондитерськими виробами. Як і Ніжин-
ський жиркомбінат, котрий улаштував
смакною соняшниковою олією та якіс-
ною олією, працюючи практично на
привозній сировині. А ко-
му не відома продукція
пивкомбінату "Десна", до
якої виявляють прихиль-
ність навіть боксери бра-
ти Клички. Чернігівщина не
має такого потужного про-
мислового потенціалу, як,
скажімо, Дніпропетровськ
чи Запоріжжя, але дарунки
землі польської не менш
важливі для народу, ніж
металеві труби чи вели-
когабаритні труби. Зате
маємо знану у світі про-
дукцію камвольно-сукон-
ної компанії "Чексіл" чи
відкритого акціонерного
товариства "Хімволокно", те-
лекомунікаційну
комп'ютерну техніку, апа-
ратуру для вимірвальних
систем, медичне та побу-
тове обладнання ВАТ "ЧеЗар". Ці
колішні гіганти ще ждуть свого повно-
го відродження, але вже вишліли із
затягнутої смуги занепаду, у яку пот-
рапила вся промисловість України.

І потяглися столичні земляки до
всього, що дихало рідним краєм. По-
лищивши невдаклі справи, до па-
вільйону прибули Микола Борці і Во-
лодимир Пушкарєв, Микола Засуль-

ський і Олександр Шевченко, Мико-
ла Вошецький і Микола Ігнатенко, інші
знані в столиці люди. Четвертий па-
вільйон став для них острієм рідної
Сіверщини, до якої вони потяглися ду-
шею, хоча й так ніколи не поривають
зв'язки із рідним краєм. Саме про це
обмовився колишній житель села Чер-
воні Партизани Віктор Черненко, об-
ймаючи поглядом експозиції:

- Хоч нема тут моїх носівчан, але
таке враження, що перебуваю в до-
розі по інших рідних місцях...

І справді, в центрі суто чернігівсь-
кої частини павільйону кожного відві-
дувача зустрічає кучок, щедро спо-
ряджений туристичною літературою.
Варто лише погортати добротню вида-
нний каталог-довідник "Запрошує зем-
ля Чернігівська", щоб відчувти, на-
скільки багатий наш древній край і на
історичні пам'ятки, і на сучасні вироб-
ничі комплекси. Древні храми облас-

ного центру, Ніжина, Новгород-Свер-
ського, Остра і Козельця, Любеча й
Прилук, знаки козацької слави Бату-
рина, які починають своє друге жит-
тя, добротні сучасні готелі Чернігова,
чарівні куточки природи та архітектурні
комплекси Трояниці, Сокиринці, Ка-
чанівки - все це заслуговує на найк-

пощалитися ініціям, і тому так впе-
влено звучить голос Генерального ди-
ректора відкритого акціонерного то-
вариства Віктора Павловича Кияновсь-
кого:

- Нашому підприємству виповни-
лося сорок років, але ми продовжуємо
наращувати темпи. Обслуговуємо
населення Кияновського, Прилуцького,
Срібнянського та Талалаївського ра-
йонів. Маємо 420 робочих місць, а це

для нашого містечка немало. Наше су-
хе молоко реалізується не лише в Ук-
раїні, а і в Алжирі, Бангладеш. Під-
тримуємо селян, кучулки в них моло-
ко, зрештою, саме вони тепер стали
основними нашими поставачальниками,
оскільки за останні роки колгоспні фер-
ми були практично знищені.

- А які стосунки маєте зі знаменити-
ми ініціями Вошецькими?

- Найтісніші. Як з Валерієм Мико-
лайовичем, так і з Миколою Мико-
лайовичем, який, ми знаємо, очолює
Ініціативний осередок столичного Черні-
гівського землячства. Побільше б та-
ких патріотів нашої землі!

А трохи віддалік перемигнулося
червоно-зелене вогнище модерних
світлофорів, ніби запрошують до се-
бе відвідувачів. То виставило свою
вкрай потрібну продукцію Чернігівсь-
кого ТОВ "Атілос", і заступник ди-
ректора Микола Володимирович Лісвець
радо ділиться секретами виробницт-
ва.

- Ми займаємося виробництвом те-
лекомунікаційних приладів. А ці ось
трансмісійні світлофори лише мала
частина продукції. Та хоча цей наш виріб
не має аналога - в одній світлової
топці має всі три потрібні кольори - на
жаль, поки що ніяк не можемо пере-

конати Держстандарт України в вели-
чій ефективності нашої інженерної роз-
робки для безпеки дорожнього руху...

Справді, склалася парадоксальна
ситуація. Україна використовує світ-
лофори російських винахідників, а на-
багато кращі моделі чернігівці поки
що вряди-годи знаходять покупців як
на самій Чернігівщині, так у Донецьку,
Полтаві чи Дніпропетровську. От-
же, їм потрібна державна підтрим-

ка, а її, на жаль, поки що нема...
Та, мабуть, у центрі уваги числен-
них відвідувачів рідарма опинився
малювничий кучок, який заповнили
казкові вироби культурологічно-
містечкового центру "Круті сході". Де-
ревяні різьблені коновки й барильця,
чудасні міфологічні образи куцликів
та декоративні прикрас - видно в
кожному досконалому містечковому
виробі душі Чернігівщини, і кожен із
них випромінює любов до своєї землі
її творців, без якої не може існувати
справжнє містечтво. І це в час то-
тального нищення національних свя-
тин, топтання по духовності україн-
ського народу! Що ж, на таке треба
зважитися, знаючи, що гроші робити
легше, перепорядуючи на базарі за-
возні товари з пересиченої Європи.

- Шість років тому ми з чоловіком
Олександром теж думали про це, ко-
ли постало питання, куди подіти свій
талант, - усміхається його дружина
художник-різьбяр Тетяна Жоголівка. -
Але вирішили: наш приватний бізнес
має служити порятунку духовності на-
роду, як би тяжко не було вживати.
Отак і почалося життя нашого приват-
ного підприємства "Круті сході". До-
водиться крутитися, але що нині да-
ється легко. Зате найбільшою радіс-
тю нашою є те, що й син Микола не
кинувся у світ за довгим карбован-
цем, а теж став майстром різьби. По-
тяглися за ним молоді художники, і
нині в нашій художній галереї діє по-
стійна виставка, до якої навідується
сотні шанувальників серйозного наро-
дного містечтва. Так що ми продовжу-
ємо підніматися крутими сходами у
високе небо рідної культури.

Як нелегко нині вживати праці-
вникам культури, можна знайти під-
твердження на прикладі навіть широко
відомих колективів - таких як ансамбль
"Сверські клейноди". Он в центрі па-
вільйону стоять музики в неповтор-
них народних строях, і виспівують у
їхніх руках скрипки та цимбали, і не-
смертний дух Чернігівщини витає під
високими склепіннями. Так чому в очі
керівника оркестру Юрія Володимиро-
вича Слободенюка чашиться якась за-
тачна печалю, чому він так меланхо-
лічно розповідає про колектив, який
добре знають у нашому землячстві з
виступів у Палаці спорту? А причин
для того досить багато.

- На жаль, керівник ансамблю Сер-
гій Миколайович Вовк не зміг сюди
приїхати, прибула тільки оркестрова
група та вокалісти. І то добре, хоч
серед людей столичних побуваємо. На
жаль, у нас на культуру дивляться
крізь пальці. Зарплати мізерні, життя
немає, щоб талановиті людину запро-
сити. Тільки те й тримає нас укупі,
що всі ми з дитинства до пісні та му-
зики прикипнули душою. От і граємо та
співаємо...

І подумалося: колиш мотдним був
вспів - "Буде хліб, буде і пісня".
Здається, нині голодом і не пахне,
Україна знову стає на ноги, вже не
доганяючи й переганяючи нікого. Але
ж чи можна уявити нікому й глухою
Сіверську сторону з таким древнім ду-
ховним корінням, чи багатшими ста-
нуть люди, піддавшись натиску не-
гританських ритмів, утолпивши в за-
океанському маскултні? Ті ж іноземні
туристи, на яких покладається стіль-
ки сподівань, хочуть не лише побачи-
ти холоду застиглу музику давньої
архітектури, а й тепло сьогочасної пі-
сні, запального танцю. Не буде їх - не
буде майбутнього в туристичного біз-
несу...

В рамках чотириденної виставко-
вої акції "Барвіста Україна" чернігів-
ці не пасли задніх. Була ділова роз-
мова про розвиток туризму в прикор-
донному регіоні України, дискусія про
розвиток малого бізнесу, жваво йшла
роздирбана торгівля, підпи-
сувалися контракти, веліся пошуки інвесторів.
Було все, чим характер-
ні такі заходи. Та вкотре
доводиться констатувати:
Національний комплекс
"Експоцентр України"
уміє лише надавати за
відповідні добрі гроші
виставкову площу та мі-
крофони для внутрішньо-
го озвучення дійства, а
от про широкую участь в
масштабній державній ак-
ції засобів масової інфор-
мації забуває.

І ще одне побажан-
ня: хотілося б чимшвид-
ше відновити активні ді-
лові стосунки столич-
ного чернігівського земляч-
ства та керівництва облас-
ті, тим більше, що таке співробітниц-
тво закладене в масштабній Угоді, під-
писаній на минулорічному загально-
му зібранні нашої громадської ор-
ганізації.

Леонід ГОРЛАЧ

Фото
Леоніда
КОВАЛЕНКА

Нещодавно виповнилося 150 років з дня народження видатного українського історика, академіка Дмитра Івановича Яворницького.

АКАДЕМІК ЯВОРНИЦЬКИЙ ТА ЧЕРНІГВЩИНА

Якби те, що видатний вчений, найвданиший дослідник Запорозького козацтва народився і виріс на Слобожанщині, а більшу частину свого творчого життя провів на Сімедащині (Дніпропетровщина), з Чернігвщиною його пов'язували міцні і тривалі стосунки.

В книзі "Запорожжя в остатках старини і преданях народа" вміщена унікальна фотографія "Камінь Перун", де зафіксовано самого автора, Василя Васильовича та п'ятьох лоцманів.

Пізнає Яворницький неодноразово відвідує Спирщину, де в Чернігові тісно спілкується з Михайлом Коцюбинським та дітьми місцевої "Просвіти", читає в місті публічні лекції. Так, влітку 1896 р., живучи на той час у Варшаві, вчений приїздить на Чернігвщину, збирає там старовину та записує фольклор.

В 1902 р. Яворницький переїздить до Катеринослава, обіймаючи посаду директора новоствореного губерньського історичного музею, заснованого на базі колекції померлого в 1890 р. Олександра Поля.

По материнській лінії Поль походив з родини чернігівського полковника, а потім - наказаного гетьмана Павла Полуботка, серед його предків були представники і роду чернігівських Милорадовичів. Тому його колекція з п'яти тисяч експонатів (її оцінювали у 200 тисяч карбованців сріблом), яку у 1888 році Поль передав у дарунок Катеринославу, мала величезну історико-меморіальну цінність. Цю колекцію Яворницький не лише зберіг, але й протягом своєї подвійницької праці на посаді директора (до 1933 р.) примножив до 85 тисяч.

В 1905 році в Катеринославі відбувався XIII Всеросійський археологічний з'їзд, на який прибули найвідоміші вчені Російської імперії та із-за кордону. Яворницький (вже в ролі директора музею і головного організатора наукового форуму) запросив взяти в ньому участь видатного українського кобзаря з Чернігвщини (уродженця с. Волосківці на Менщині) Терешка Пархоменка, який і виконав перед його учасниками низку старовинних дум та історичних пісень.

Про свої зустрічі з Яворницьким в революційний період залишив цікаві спогади і видатний український історик, уродженець Чернігвщини, Дмитро Дорошенко (пізніше - активний політичний діяч доби Центральної Ради та Гетьманату Павла Скоропадського). Будучи з 1909 р. вчителем історії Катеринославова "Комерційної школи імператора Миколи II", Дорошенко був активну участь в діяльності місцевої "Вченої архівної комісії", "Музею імені О.Поля" та міської "Просвіти", часто спілкуючись з Дмитром Івановичем.

В 1929 р. Дмитро Іванович став академіком ВУАН (Всеукраїнської академії наук), причому одночасно з ним в академіки було обрано видатного українського геолога, уродженця Чернігвщини Володимира Васильовича Різницького. Цікаво, що вони в різний час навчалися в Харківському університеті, але на різних факультетах. Пізніше доля неодноразово зводила цих видатних людей. Так, протягом 1928-1932 років Яворницький очолював історико-археологічну експедицію, яка досліджувала пам'ятки в зоні затоплення Дніпра. В цей же час геологічні дослідження цих місць здійснювала геолого-гідрогеологічна експедиція, на чолі якої стояв академік Різницький.

Скорош за все спілкувався тоді з Яворницьким і Олександр Петрович Довженко, котрий саме знімав там фільм "Іван", присвячений долі українського хлопця-селянина, який став учасником будівництва Дніпрогоссу. Знаючи мрію Довженка зняти фільм "Тарас Бульба" (лише початок війни завадив великому режисерові втілити цей задум), здається цілком реальному зустріч на Хортиці (чи в її околицях) цих двох великих синів українського народу, які палко любили, вивчали і пропалували славу історію степових лицарів-запорожців. І пізніше, вже після війни, коли не було Яворницького (він помер у 1940 році) Довженко неодноразово згадував про нього та про його історичні твори, працюючи над фільмом "Поєма про море", для якого відбувалася саме в Дніпромузее поїздки, де був центр запорозького козацтва.

Станіслав БУШАК

Він народився 7 листопада 1855 року в козацькому селі Сонціці поблизу губерньського міста Харкова.

Його батько був небагатим сільським псаломщиком (походив зі збіднілого шляхетського роду), а мати простою селянкою.

Батьки шанували освіту, тому й віддали сина у Харківське повітове училище (в 1867 р.), після закінчення якого в 1874 р. здібний хлопець поступив до Харківської духовної семінарії. Не забавляши закінчувати два останні класи, тобто - не бажаючи бути священиком, в 1877 р. Дмитро залишає навчання, пройшовши за три роки чотири класи загальної освіти. Того ж року він успішно складає вступні екзамен і стає студентом історико-філологічного факультету Харківського університету.

Велику роль у формуванні наукового світогляду майбутнього академіка зіграли такі видатні українські вчені, професори університету, як Олександр Потебня та Микола Сумцов. Після таємного голосування 13 травня 1882 р. Яворницького залишають позаштатним стипендіатом для підготовки до професорського звання по кафедрі російської історії. Поряд з цим молодий дослідник став викладачем історію в 3-й чоловічій гімназії.

З цього часу починається власне наукова діяльність Яворницького. Відхиляючи запропоновану йому тему із загальної історії, він обирає дослідження Запорозької Січі, минуле якої вже давно бенкетило його душу. Використавши напрацювання студентських років, вже наприкінці 1882 р. молодий дослідник завершує працю "Возникновение и устройство Запорожского коша".

Дослідження талановитого юнака благословив Микола Костомаров, за яким, незадовго до смерті видатного історика, Яворницький зустрівся в Санкт-Петербурзі у січні 1885 р., приїхавши туди працювати в архівахи. Костомаров же звернув увагу Дмитра Івановича на необхідність збирання не лише архівного, але й "живого" матеріалу, тобто - записувати фольклор, спогади старожилів, вивчати пам'ятки матеріальної культури та особливості місцевості (топоніміку), де відбувалися історичні події. Саме на квартирі Костомарова знайомиться Яворницький з родиною Тарновських - видатним українським колекціонером-меценатом Василем Васильовичем (молодшим) та його дружиною Софією Василівною.

Виконуючи настанови свого духовного батька, Яворницький протягом усього свого життя щороку вирушав місяцями, де жили запорожці, зустрічався з місцевими жителями, проводив археологічні розкопки та збирав усе, що мало відношення до теми його наукових інтересів. Поряд з цим, починаючи з 1844 р. у Харкові, він з величезним успіхом читав публічні лекції, які викликали широкий громадський інтерес. Десь в середині 1880-х років Яворницький сам починає писати, спочатку замкнута в періодичні Кієва, Петербурга, Катеринослава, Одеси, Харкова, а потім - власні літературні твори.

У серпні того ж 1884-го року Яворницький з успіхом прочитав два реферати на щоденному Археологічному з'їзді в Одесі, куди зіб-

ралася вся наукова еліта Російської імперії. "Газети курять фіміам, графи, князі та професори шукають знайоства. По правді сказати, я не розумію, чим так сподобався іншим", - лише він у листі до свого приятеля Якова Новицького. Про молодого вченого дізналися; він став своєрідною знаменитістю, товаришувати з яким мали за честь найвідоміші особистості.

Під час гастролей українського театру Кропивницького у Харкові (осінь 1884), він близько знайомиться з самим керівником, а також з акторами Садовським, Сахсаганським, Старичкиним та з геніальною Марією Заньковецькою, уродженкою Чернігвщини. Але ця популярність несподівано отримала цілком інше тлумачення з боку влади, яка восени 1884 року оголошує Яворницького "ярим українофолом і сепаратистом".

Вчений опиняється без роботи та без коштів, але не припиняє справи свого життя. Ці обставини змушують його переїхати влітку 1885 року до Петербурга.

Восени 1886 р. Яворницького обирають членом столичного Археологічного товариства, а у квітні 1887 р. він відвідує Соловечий монастир, збираючи матеріали про Петра Калишевського, відвідує його могилу та лише наукову статтю про цього останнього кошового отамана Запорозької Січі. Після цього, не заїжджаючи до столиці, вчений вирушає в Україну, вирішивши відвідати мистецьких Тарновських Качанівку. Цей візит мав відтак наслідки, тому що в його результаті відбулася спільна мандрівка Яворницького та Тарновського на Катеринославощину. Внаслідок цього було сфотографовано унікальні старожитності та пам'ятки природи (насамперед - пороги), а Василь Васильович придбав для своєї колекції чимало унікальних експонатів козацької старовини.

Мандрівка, здійснена влітку 1887 р. Тарновським та Яворницьким по землях Запорозької Січі разом з фотографом - полковником Євгеном Захаровичем Корбутом (чоловіком Олександри Василівни - рідної сестри дружини Василя Васильовича - Софії Василівни), яскраво описана Дмитром Івановичем у його спогадах про В.В.Тарновського, уперше надрукована в альманасі "Хроніка 2000". (Випуск 16 за 1996 рік. Вона пройшла за маршрутом Київ - Кременчук - Катеринослава, а далі - дніпровими порогами до Олександрівська (нині - Запоріжжя), Нікополя, Капулівки та Покровського).

Під час цієї поїздки Євгеном Корбутом було сфотографовано цілий ряд унікальних ландшафтів Нижнього Подніпров'я, насамперед - затоплених пізніше порогів та островів. Частково ці знімки опубліковані у згаданій книзі Яворницького (Ненаписаний поріг та канал біля нього, Волицьова заборка, камінь Дзвіниця, Богатир, Монастирско, Перун та ін.).

Видання двохтомника "Запорожжя в остатках старини і преданях народа", яке Яворницький підготував вже у 1887 р., затримувалося через відсутність коштів. І лише щедра матеріальна допомога Тарновського дозволила надрукувати цю видатну, багатозначну за охопленням матеріалом, роботу.

Яворницький згадує: "Обробивши як треба записи... словистів про те Василя Васильовича Тарновського. На те він мені незабаром одповів: "Высылаю вам для напечатан-

ня "Запорожжя" 1000 рублей". Через те, що до тексту книги треба було прикласти ще більше 60 фотознімків та ще декілька планів, тисячі карбованців було замало, я звернувся до відомого столичного видавця Л.Ф.Пантелеева, і моя книга побачила світ 1888 року.

Але ще тоді, коли книга лежала в друкарні, її було заарештовано. Я поспішив сповістити про те Василя Васильовича Тарновського. Він надіслав мені листа, в якому радий звернувся до "члена совета по делам печати" В.М.Юзефовича, який був у Тарновських в Качанівці. Я заявився до В.М.Юзефовича і розповів йому про свою пригоду.

Отже, і моя книга лежить тиждень, лежить два тижні, лежить увесь великий ліст. На великдень заходить до мене В.М.Юзефович. Я йому підношу гарно розмальовану писанку.

- Гарна ваша писанка, спасибі вам. А я бачив вашу другу писанку, так та ще краща. - Це яку?

- А ту, що ви надрукували. Вітаю вас із тією писанкою!

- Так та ж у друкарні запечатана лежить. Тут В.М.Юзефович витяг з кишені квиток і подав мені. На тому квитку було написано: "Книгу Д.И.Яворницького "Запорожжя в остатках старини і преданях народа" дозволяється допустити к продажі".

Річ у тім, що Володимир Михайлович Юзефович (1841-1893), про якого розповідає Яворницький, був впливовим чиновником при київському генерал губернаторі, а з 1881 р. - членом ради Головного управління у справах друку. Його ж батько - Михайло Володимирович Юзефович (1802-1889), був братом матері Василя Васильовича Тарновського (молодшого) - Людими Володимировичю.

Отже, саме родинні зв'язки Тарновських та Юзефовичів допомогли Д.І.Яворницькому видати в Петербурзі своє перше ґрунтовне дослідження про запорозьких козаків, де є цікаві дані не лише про Нижні Подніпров'я, але й про Чернігвщину.

Для цієї книги Релін виконав кілька блискучих ілюстрацій, окрім того, він зобразив Яворницького в образі писаря на своїй знаменитій картині "Запорожці", а Тарновського - в образі козацького полковника (в профіль, ліворуч від центру, у високій чорній шапці).

Також, в книзі "Запорожжя в остатках старини і преданях народа" вміщено унікальний малюнок Реліна, що зображує дерев'яний сволок запорозького куреня з вирубаним на нім написом.

Про існування на Січі Менського куреня, де, судячи по його назві, відбували військово-службові козаків - вихідці з Приднісення, вчений згадує неодноразово.

В передмові до книги "Запорожжя в остатках старини і преданях народа" Яворницький висловлює щиру подяку В.В.Тарновському:

"Изданию с таким количеством иллюстраций повлекло за собой немало расходов, и если оно явилось в несколько более, чем обыкновенном виде, то автор обязан этим просвещенному содействию известного южнорусского собирателя древностей Василия Васильевича Тарновского, которому и приносит свою живейшую и искреннейшую благодарность".

За час перебування в підпіллі довелося мені зазнати різного - більше горя, менше радощів. Час відтінити кожну подію, змусив багато чого переоцінити, зокрема і думки про окупантів. А вони були різними. Розповідим про один такий епізод...

НА ШЛЯХУ ВІЙНИ

Німці запустили на початку 1942 року лісопилний завод. Для забезпечення його роботи залучалися люди і транспорт напіввійськової тилової організації "ТОДТ". У ній були задіяні мобілізовані літні і молоді німці, австрійці, чехи, поляки, люди інших національностей, з тих чи інших причин не придатні до військової служби.

Трьох німців з цієї організації вперше побачив я біля заводу, здається, в березні. В очі впадала їхня темно-сіня уніформа. Сіні пілочки, вузькі світло-сіні погони, штани на випуск, черевичи. У одного, літнього, на широкому шкряпному поясі ліворуч від пражки велика кобура. Говорили, що це тиловики, водії трьох величезних, потужних тупорілих тягачів з причепами, призначених для вивезення лісу. Їхні маршрути - Воиске, Бреч, Маховики, Наумівка.

Спочатку вони жили в одній з тіснотних квартир ліспромгоспільського будинку. Пізніше для них спорудили напроти заводу невеликий дерев'яний будиночок.

З молодим водієм Паулем я познайомився, скориставшись, як звичайно, обмінюю яць на молоко. Кілька таких комерційних справ зблизили нас. Жвава розмова на лапаній німецькій мові з активною допомогою жестів, міміки, неважко було піднятися до доси, немов при бесіді з глухим. Йому років десь до тридцяти. Дуплаватий, середнього росту, густа шевелюра, довгасте, увенчене, але не нахальне обличчя, витягнутий ніс, погляд трохи недовірливий, навіть насторожений, а то часто напам'ятовано-іронічний. Люди здавалися, що йому до чортків хочеться попустувати, покомізувати.

Не знаю, як і чому, я назвав його своє справжнє, записане в метриці ім'я Вадим. Взагалі-то мене знали під ім'ям Вовка (не Волода). Так назвали мене батьки, однокласники, друзі, знайомі.

Він повторив "Вадим" і відразу промовив "вадемекум". Став багатослівно, швидко по-яснювати. Звичайно, я нічого не зрозумів. Лише в школі, після війни, з'ясував: по-латинськи мовою "Йди за мною". Потім при наступних зустрічах, напавши на себе безтурботність, експромтом став частіше декламувати: "Вадим - вадер-вадес - катем".

Пауль йдучи з напарником, імені якого не пам'ятаю. Тіповий німець - рудий, червонощокий, блакитноокий, гарної статури, років під сорок, добре грав на тубній гармошці.

Через якийсь час після знайомства Пауль запросив мене у свій будиночок. Німці жили втрьох. В кімнаті ліжка, застелені солдатськими ковдрами, невеликий стіл, лави, шафа для одягу. Стеля і стіни не оштукатурені, не білені, дерев'яна підлога не фарбована. Напевно, із погляду "цивілізованих" прибудували так гігієнічніше.

Напарника Пауля я знав. Тре-

тього німця бачив кілька разів віддала. Тепер міг розглянути зблизка. Літній, кремезний, огрядний, з солідним черевцем, що анітрошки не несе вигляду, а надає йому промовистого величавості, яка укупі з підгнаною уніформою лише підсилює враження бюргерської поважності. Коліть солом'яного кольору волосся, посріблене, приладжене і розділене проділом, високе чорло пад великим носом, сіро-блакитні очі з бровами і віями альбіноса, легкий рум'янець, правильні риси виражають ариєцьке достоїнство і німецьку вихованість, навіть привітність. Він, видно, серед них старший не тільки за віком. Було в ньому щось таке, що викликало повагу. В той же час його зовнішній вигляд і манери полишали враження людяності, навряд чи здатної тримати людей у солдатській покорі.

Остання декада листопада 1942 року. Трепетно-тривожне очікування війст з-під Сталіну, де проти гітлерівців розпочався наступ Червоної армії. Зведення Радінформбюро, які передає нам керівник-підпільник С.Д.Потапенко усно, ми поширюємо серед мешканців містечка та навколишніх сіл.

На початку січня 1943 року, зайшовши до тодтівців, уже з порога помітив, що в них щось сколося. Швидкою поглядом було досить, щоб зрозуміти - нещастя. Курт, зсудулившись, повільно переставляючи ноги, не знаходячи собі місця. На його жовто-сірому обличчі, що втратило рум'янець, помітно пробігався незвична щетина, очі ніби нічого не бачать, нерухомі, таємні, нестерпий душевний біль. Скорботно зігнувшись, пересилуючи спазми ридань, Пауль, несприятливо дивлячись на мене, пошепки промовив: "Sohn" (син). Я зрозумів, у Курта загинув на фронті єдиний син. Він був під Сталінурадвом. Виходжу на вулицю. Відчуваю двоїсте почуття: з одного боку - невразна зловтіха, що полосуєла в першу хвилину, з іншого - людський жалд до цього літнього німця, що в своїй безпорадності не може зараз вимовити ні слова. Подумалося: тепер я до них не ходок. Вони будуть відноситися до мене з відвертою ворожістю. Все сталося навпаки.

Через якийсь час зустрів Курта. Він поклякав мене, поклав руку на плече. Нахмурене, скорботне обличчя його перемінялося гримасою, схожою на гірку посмішку. Дивлячись мені в очі, хрипко, переривчастим голосом, тихо проговорив: "Він загинув на фронті. Війна - погано. Ти в тім не винуватий. Заходь до нас". От такі сантименти дарувало мені спілкування з ворогом.

Яка їхня доля, не знаю. Гадаю, вони загинули, коли в достатню глибину 17-го лютого 1943 року в Корюківку з боєм увійшли партизани. Що ж, війна є війна...

Вадим СТАРЧЕНКО

Моєю колискою було славетне село Сокиринці Срібнянського району. Горджуся, що моя мама Олександра Федорівна та батько Гнат Тимофійович з козацького роду. Перед самою війною закінчив сільську школу. А вже восени 1941 року село було окуповане фашистськими загарбниками. Мені, тоді ще юнакові, не вдалося потрапити на фронт і довелося залишитися в неволі. В окупації надивився на масові розстріли та звірства. Так, у 1942 році німці звели до приміщення місцевої школи Срібного 561 людей із усього району, облили бензином і спалили всіх заживо. Серед загиблих були мій рідний дядько Петро Федорович Кайта, онук Остапа Вересая Іван Тимофійович Сенчук зі своєю дружиною Ольгою Михайлівною. Моя сім'я своєчасно втекла до лісу і таким чином залишилася в живих. Під час окупації я весь час підтримував зв'язок із партизанським загonom сокирян, командиром якого був Павло Павлович Жебрай. Одного разу мене було схоплено німецькою поліцією. Мене спочатку катували, а потім командант Фрідріх Гейман у письмовій формі виніс наказ розстріляти. Але підпільники допомогли мені втекти з полону. За час фашистської окупації у мене зникло відчуття страху. З'явилося почуття ненависті до німців. У подальшому цей дух вселяв в мене силу в найтяжчі хвилини фронтового життя.

СНАРЯДИ НЕНАВИСТІ

З 1943 року я отримав можливість мобілізуватися до лав Червоної армії і став її солдатом. Мені вилало доля воювати в артилерії. Нас, молодих бійців, зразу ж було направлено для проходження курсів спеціальності по підготовці вихідних даних для стрільби артилерії із закритих позицій. Після курсів мене було направлено до 1420-го Червонопрапорного артилерійського полку 290-ї Могилевської орденів Суворова і Кутузова Червонопрапорної стрілецької дивізії. Наш полк складався із чотирьох дивізіонів, у кожному із яких було по три батареї 76-мм польових гармат та однієї гаубичної батареї 122-мм гармати. Спочатку я був наводником четвертої гармати другого взводу другої батареї першого протитанкового дивізіону.

Перше бойове хрещення отримав під селом Шапки Оршанського району Вітебської області при форсуванні річки Проня. Моїм командиром гармати був старший сержант, кадровий військовий, мобілізований ще у 1939 році, Андрій Кошев, який навчав стрільби по ворожих танках із закритих позицій. Але, на превеликий жалд, мені довелося воювати з ним недовго, оскільки він загинув в одному з боїв. Основним моїм завданням під час бою було вестти прицільний вогонь. Основне місцевою навідника в тому, що снаряд, посланий із гармати, повинен летіти лише перпендикулярно до площини броні танка, але при цьому треба було не забувати, що танк знаходиться у русі. Ця умова була необхідною для того, щоб підкалібровий снаряд зміг пройти товстий шар броні танка.

Зокрема призначена протитанковою артилерією під час бою була виставлятися на перетині шляху фашистських танків. Німецьке командування часто зосереджувало велику кількість танків на одній ділянці фронту, щоб прорвати його і вклинитися у наші військові порядки.

За все моє фронтове життя у мене було багато цікавих епізодів, не раз дивився смерті у вічі. Загубивши один із них, який стався на плацдармі за річкою Нарвою. До плацдарму наша батарея пробігла вночі, зразу ж ополасилася гарматами і підготовувала снаряди для них. Перед нами метрів за 20-30 знаходився передній край піхоти, далі через 100-200 метрів була нейтральна полоса, за якою чорні ліс із замаскованими німецькими танками. Наша батарея стала налічувати близько 150 метрів по фронту. Тактика боротьби із ворожими танками на цьому плацдармі закінчилася у тому, що по команді "Вогонь!" почали стріляти тільки ліва гармата. Тоді перший танк розвернувся в її сторону і підставив свій бік перпендикулярно до польоту снаряда крайньої правої гармати. Під час того бою біля правої гармати був заряджаючий Кузьма Тищенко і я. Бій почався зранку, після невдалої артпідготовки німці почали наступ. Їх танки йшли

вперед клином, на чолі якого повзали кілька легкі "Фердинанди" для виявлення радянських протитанкових точок, а далі "Тигри" та піхота.

На початку бою через снайперський приціл я нарахував 37 танків. Один із них їхав прямо на мою гармату, а його ствол знаходився на одній лінії з нами. Я очікував, доки танк поверне ствол, і тільки він відхилився від осі вбік на 7-8 градусів, зразу ж почав його обстріл. У цьому двобойі застосували димові снаряди, яких вистріляв підряд п'ять штук. Від диму танк зупинився і з люка виліз німець, розглядаючи напрямком подальшого пересування. Тут мені пригодилися снайперська гвинтівка, яка зробила свою справу, а далі у хід пішли підкаліброві снаряди. Загорівся один танк, другий, а згодом зразу ще три машини. Але відстань між нашими гарматами та німецькими танками швидко скорочувалася. Піхота почала відступати, а телефонний зв'язок обірвався. Ратом на третю гармату нашої батареї наскочив "Королівський тигр", переїхав через неї і прорвався у тил. Перші і друга гармати продовжували вестти вогонь по фашистці. Німецька піхота наближалася і її треба було відізати від танків. Це питання могла б вирішити картель, але її не було. І тоді я вирішив обстріляти піхоту осколочними снарядями. Для цього звичайний фугасний снаряд звинявся на бойовий взвод ударом по станційній гарматі та нагвинченним ковчачком. Снаряди вилетіли із моєї гармати і зразу ж за димними галімою розривалися прямо перед німецькою піхотою. Вдучи такої вогонь, я ризикнував при кожному послідовному пострілі зірватися на власному снаряді. Піхота зупинилася, хоча кілька танків пройшли. На декілька хвилин бій припинився. Німецькі танки падали якравим по-чум'ям. Тоді основна маса танків почала обходити нашу батарею справа. У той момент я побіг до третьої гармати, через яку переїхав танк, щоб виг-

ребути із-під землі навідника Івана Шевченка. Він був живий. Ми перебралися із ним до моєї гармати і почали обстрілювати ворога. Удвох стало воювати набагато веселіше. Через якусь годину з нашого тилу за вогнем валимо почала наступати піхота. Той бій ми вистояли, а ворог почав відступати.

Воюючи на фронті, прийшлося побачити звірства фашистів, які вони проявляли до військовополонених. Це сталося, коли наша артилерія, женучи ворога все далі на захід, у Польщі попала на територію Освенціма. Підійшовши до одного сараю довжиною 30-35 м, який знаходився біля воріт крематорію, вирішив відчинити одні із дверей, щоб побачити, що там знаходиться. Як тільки двері розчинилися, із-під стелі рухнула маса людського волосся. Перед тим, як спалювати людей, фашисти остригали їх для подальшої хімічної переробки волосся. В бараках табору знаходилися багато ще не страчених полонених, які радо нас вітали і шукали своїх земляків. Якось через 40 років після закінчення війни, знаходячись на лікуванні в лікарні №7 м. Києва, познайомився із Іваном Миколайовичем Батраком, який був тоді у Освенцімі. Він, знявши зі себе сорочку, показав мені свій табірний номер, який випалювали фашисти розпеченим залізом кожному полоненому. Це був номер 127417 величчиною десь три з лишнім сантиметрів.

Кінець війни застав мене у госпіталі Каунаса, оскільки я був важко поранений. Опісля того до кінця переможеного 1945 року лікувався у госпіталі міста Свідбодського лів Вяткою.

Після війни закінчив агрономічний факультет Київського сільськогосподарського Інституту і пішов працювати викладачем курсу генетики та селекції Київської школи колгоспних кадрів. При цьому навчався в аспірантурі, після закінчення якої переїхав працювати у Всесоюзний науково-дослідницький інститут шукрових буряків, а з 1986 по 1993 рр. був старшим науковим співробітником шддлу селекційно-селекційної Іванівської дослідно-селекційної станції. Моя наукова діяльність була скерована на вивчення та використання мітохондріального геному в селекції озимої пшениці на базі форм з цитоплазматичною чоловічою стерильністю. У результаті розробки методів одночасного використання ядерного і мітохондріального геномів при створенні вихідних матеріалів для селекції озимої пшениці були отримані і районвані такі сорти, як Октирчанка, Іванівська 12, Іванівська 60 та Іванівська остиста. У посівах вони займали кілька мільйонів гектарів.

Микола САВЧЕНКО, учасник бойових дій Вітчизняної війни

“у-у-у!”

ХОРОВА КАНТАТА ДЛІЯ ВОВЧОГО СТАДА
Нас, воаків, критикували,
Хижакми називали
За розбій та афери -
Ми були, мов живовери...
У-у-у!

Та нарешті і ми забнули:
Час покінчили з минулим!
А для цього необхідно
Жити чесно, правдою...
У-у-у!

Клялосьь, від цього часу
Не приторкнємось до м'яса -
Будем всі і по одному
Істи сіно та солому...
У-у-у!

Нам баранина й свинина
Навіть смитись не повинні:
Зелень, овочі та фрукти -
Наші основні продукти,
У-у-у!

Всі ми вегетаріанці:
Вдень, увечері та вранці
Виробляем добру звичку
Споживати лиш травичку,
У-у-у!

Ми, овки, слабі та бідні,
Записалися в траводіні -
Хай тепер нас свинариси
Відгодовують на м'ясо...
У-у-у!

Гриць ГАЙОВИЙ

ПОВЕРНЕННЯ РОМАНУ

Людина народжується тільки раз. Книга й інші мистецькі твори можуть мати щасливу долю, якщо вітри починають віяти у сприятливому напрямку. Так сталося і з відомим романом “Біла тін” нашого видатного земляка письменника Юрія Мушкетика.

Книга вийшла на початку сімдесятих років, отже, комуні, що добре знає ті часи, може уявити, скільки політичних рогаток треба було подолати автору, щоб вона досягла читача. На жаль, як і каже сам Юрій Михайлович, рукопис настільки “обрізали” аспекти офіційні значили, що від першого до останнього розділу мало залишилося досить мало замісленого. І тому він вирішив для нових умов відновити роман у першому стані.

Перша презентація відродженої книги відбулася в приміщенні національної спілки письменників України. Слово про автора і його роман вголосив відомий критик, доктор філологічних наук Віталій Дончик. У обговоренні взяли участь колеги Ю. Мушкетика, А. Димаров, В. Васильско, Г. Сивокін, П. Осадчук, О. Лупий, В. Коломієць та інші. Від нашого землячка слово мав Д. Волох.

Отже, “Біла тін” Ю. Мушкетика розпочинає друге життя.

НАШ КОР.

ЛІТОПИС СЛАВИ

Самойленко Г.В., Самойленко О.Г.
Ніжинська вища школа

Наш КОР.

Ніжинський тогодівський вуз відзначив своє 200-ліття, про що наша газета писала досить широко. До цієї історичної дати наші земляки видали багато цікавих книг. Серед них, поза сумнівом, чільне місце займає фундаментальний фойлант Г.Самойленка та О.Самойленка “Ніжинська вища школа. Сторінки історії”.

Ім'я Григорія Васильовича не потребує особливих рекомендацій - адже за кілька десятиліть доктор філологічних наук, професор університету створив цілу серію дослідницьких книг, що під силу хіба що солідному науковому закладу. І добре, що до його подвійницької роботи пристав і син Олександр, що нині теж працює в Ніжині.

Автори ретельно простежують всі етапи діяльності одного з найстаріших вузів України - від дійсного патріотичного вчинку братів Безбородьків, які зуміли переко-

нати спершу царю Катерину II, а потім імператора Олександра I в необхідності відкриття вищого навчального закладу саме в загартаній Малоросії, і до змагань повільного часу про надання вузу титулу університету класичної форми.

Здається, автори врахували буквально кожного, хто був причетний до розвитку вузу, котрий не має аналогів і в нашій Україні та й за її межами, показали всі складнощі, часом трагічні події, що випали на долю викладачів та випускників, знайшли добре слово на адресу тих, хто своєю працею підніс рівень університету до світових стандартів.

Книга багато ілюстрована рідкісними малюнками та фотографіями, має високий поліграфічний рівень і, без сумніву, вже нині стала раритетом.

Наш КОР.

Вибірки Пегаса

Олександровичу Егоровичу Карпінському - моему доброму землякові, високому авторитетові серед сільських механізаторських мас України ХХ століття, зампомтеху найбільш масової і популярної в народі газети “Сільські вісті”, порядний, співучий і славний людині.

Святкує народ український, Чернівецьке братство гуля, Бо син його

Саша Карпінський Своєю ювілея справля.

Сьогодні у нього на святках Заблмало “сімдесят п'ять”, І гріх нам було б не зібратися І чарку за це не підняти.

Ім'я його масам відоме, З часів МТС - РТС, Бо він свою частку питому В селянсько-технічний прогрес.

Зроста Олександрова слава, Хоч севдо і мав “східника”, Не десь, а навкруг Станіслава, А згодом Івана Франка.

Чернівецький він і Франківський, На захід і схід невідим, Типово український Карпінський.

Ще трішки... І став би святом.

Він вірним був заст. Момотенка

(Згадай “Сільськотехніку” змет). Тепер у І.В. Сподаренка Він сачий технічний атлет.

Хоча в нього жінка й Вчорашня Та зміг підібрати таки ключ.

Засватав чарівну й домашню Русалку з-над Канівських круч.

...Тож слава і слава Сашкові

На добрім і довгим віку І будьмо, і будьте здорові Важає земляк земляку!

Загнуздав Пегаса Борне ІВАНЕНКО

ЛЮБОВ - ЯК СПАЛАХ

Любов - як спалах! Спалнув і погас. Та виднокрує враз зосім світло...

Яса небес світлїтїме прївїтно, Пронїкливо, світково - повсїячас.

Бо в темряві, що оточила нас, Вогнем Любовї запалають свїчі.

Те світло осїнить незрячі вїчі І вїмїть зупинити невмолїмїй час.

Помож, о Боже, спалахи Любовї, Вогні блаженні в душах

Серця від крївдї й злоби ізїлітї, Розвії слїди непроханого зла, Що непокірна доля принесла, І освїтї нам почуття чудовї!

Ти влетїла в мене, кароока, Наче промінь в ранїшню зорю, В сні мої трїбожї, неглибокі,

Де з тобою стиха зворю. Про вишневі сад, про трави росні, Про життя мїлїве, нелеге, Про осїню, журавлину просїнь

Й майбуття оманливе таке. Говорю про молодїсть картати, Що бравурність зєдаю надїю,

І про те, щоб нам такими стати, Олексій УДАЙКО

Як співучий жайвір у жива.

Про лїбї, що не відїбуїся, Я з тобою з жем в зворю... Та за днї, що, як нектар, пїлися, Я тебе, свїту, боєтворю.

Розвіїли пївнїчї садрї, Розпустїлиш пелюстки свїт, Мов уста знеможенї, медовї, Мов безумнї прїстраснї твї.

Я зберу квітчанї ароматї І в твою оселю занесу, Щоб у нїї шчанїчї рїмудатї На красу помножену красу.

Потухло. Всє! Ну, хто ж то поєсїв? То, може, вїтер завїстї! А, може, вам уже забрало сил

Нести вогонь, що вас докупї зловїв? Яке б у вас коханя не було - Нехай свїтє, нерушє чї величє, Та вїтер зле махнєв сїмїм крилом - І стає всє таким маїм і звичїм.

І знав у серцї - змарї... І печаль. І знав - чеканя краєцї поєднє... Чи будє ще в очах блакїтна даль бланїтна даль і марево свїщенєї свободї?

Олексій УДАЙКО

КОМУ ПОВЕЗЛО

30 грудня 1988 року мн, письменник з одного будинку, уродити рупили дружно... Ні, не по поворічній янїкї, а до найближчого вино-горїчаного магазину, куди, за нашими давнїми, увечерї завезли цілу машинну різнї напоїв. Треба було щось роздобує - чи можна навіть увїзти Новїй рік без коньяку, горїлки і особливо без шпанського.

Гадали, що будемо серед пернїх, а бїля магазїна вже стояла солїдна черга. Прїваїтувалїся у хостї. Повїльнє, дуже повїльнє наблизалися до заповнїтих дїверї. А було морозно, вїтрянє, снїг обїлавлював обличчя. Горїлицю про вську вєчїрнє, лїдали Гораїчова за дурну борїтбу з алкоголїзмом, туталї потаїми, але все одно швидко позамєрали. Особливо критик Анатолїй Ш. В осїньному вальцєвї і лїтнїх черевичах. В нього навіть нїс посївїв. Нарештї він не витрїмав.

Хлопцї, попрушєвє я магазїна погрітїся, а згоднє дізнаюся, чї нам встїпїть... Він майже побїг до вїходу. І в самїх дїверях зїткнувся із здорєвнїм хлопцєм, у якого з кишнєв стїрчали двї плянїчї горїлки, в руках він трїмав шампанське й коньяк. Від зїткнєннєя хлопцєв хїтнєвєся, коньяк вїдує із рук... Черга заїмїла - що з нею будє? А плянїчка ударїлась дїном об дерев'янїй порїг і покотїлася по асфальту. Хлопцєв швидко наддєгнав П, вїхопїв і швидко оглянув. Так само дївївся на плянїчку й Анатолїй.

Шдї, - зїтхнув полегшено. - Вам повєзло... Хлопцєв засуєвує плянїчку в кишнєну пїджаку, пїжонув на широчїну долоню, стїс п'явїчї в кулак і пїдїєнє його до лїцї Анатолїя, кїнувшї похмуро: - Це тобї повєзло! Віктор КАВА

Новорітна природа

ЗАГАДКОВЕ БЛЮДО

стола миска. Велика, глибока і з чимось таким, що ніяк не дотямлю, з чим. Це мене заїкає. Увїтї собі, поверхня нагадує молодєцькїй льодок на озєрцї. Ось так берї, надїягї конванї і вїпнїсїй фігурї всїякї. Значїть, поверхня - льодок, а під тїм льодком половнїчки вареного яйця пїби впаїли. А поруч зїрочкї з варєної моровнїчї. Ще в кїльох мїєцїях зелєнєкї лїсточкї петрушкї вїмрєженї. Зелєнєкї зїмнєю, увялєтє? Що за дїво? Що за страва? І взагалї чї воно страва? Можє, то декоратївнє блюдо лїше для красї? Нам на дїво?

Дїялось, не вїдрїаюєрсь. І боюсь, щоб не помїтїли моєї майже дїтячїої заїкаєлєностї. Шось зрїнає в пам'ятї. Нїби вже дєсь таке бачїв. Тїлькї давнє. Е, здєється, за бїльшовїкї. Так, так, точно тоді. Почїнаю прїгадувати. Зосєредїєся. А тут Васїлї Терєшкєвїч по новїй надїв. Бо зараз і рік Новїй настуїтї. Який він уже ї не

будє, а стрїчати трєба. Нєрєрєвє спогадї. Вїшнї чарку, грїбок вхопїв, а очї знову на ту мїску, що нїби льодком заїгнєтїа. Наїлїєсь, у глїбнїю заїгнєтїа, а там шампєткї м'єса аєтїєтнїо. Пїд лєжєкєю заємєктєлю. Вхопїтї б і покуштувати...

Лєгко подумати про таке. А як здїйснїтї? Штрїкнути вїдєлюєю? А ранїтнє ту страву не вїдєлюєю беруть. Лєжєку вїгнєтїи в той льодок? А як лєжєку тудї не встроїмїш? Сорєму тїлькї. Хїба пожем? Так нєжє не дїать. Майнєла думкє й дружнїм заїпнєтїа, так воєна, на грїх, далєко від мєнє сїдїть. А всє чєрєз отї потєвокї в парлєамєнтї, чєрєз отї дїкї шнї. Чєрєз нєстаткї. Що ж воєно за страва? З чїм пї дїать? З хїлбєном чї так? З гїрчєцєю чї хроєном? А як воєна до чаю?

Чого я не передумав. Чарку п'ю, заїдаю стравами, яких ще не забув. Словом, на картоплю, огіркі та салєць налягаю, а те з

голови не виходить. А воно, напевно, голова ослабла чи вся політично заповнилася. Уже не здатна ні аналізувати, ні чогось пригадати. Видать, ще за часів соціалізму та застою, коли до всього було діло, думки витратили, розтринькав. Натомість мозок заповнився приватизацією, ринковими відносинами, бізнесом. А страви десь на другому, на далекому місці. Ну, якось воно буде. Звісно-но. Перехідні періоди в історії завжди складні. Бог з ним. Так. Приходимо додому. Я у Віри своє і питаю, що то за страва у Гутників посеред столу красувалась. Ніби льодком затягнута. - Холодець, - без запинки відповіла Віра. - Тю-у! - вигукнув я здивовано, - а я думав, думав. Дома ніколи такого не готуєш. Розумно, нема за що. Ну, слава Богу, у Гутників побачив, у пам'яті відновив, то вже й добре. Ще колись і смак пригадаю. Іван СОЧИВЕЦЬ

РОЗПОВІМ - не повірите. Дівна зі мною придбівцїна сталася. Запросили нас Гутники Новий рік стрїчати. Запрошенєю зрадїли, вїшли. З гостями Іхнїмї познїаїомїєлїся, погомоїнїлї про се та про те, бїльшє бїдакаючїся на нїнїшнї обставнїнї. А тут гостодїня до столу запрошєла. Дружнє посїдали. Васїлї Терєшкєвїч, гостодїр, по чарпї наїлїє. Це ще на провєдєнчєкї старого року. Пїсля чаркї, самї розумїєтє, на закуску поїтєло. Поглянув на стїлєк та малєю лїякє не проковтїув: усякїо вєчїрнїє перед очїма. Але вїтрїчїтїся нєжєго. А у вїчї так і лїзуть мїсочнї, тарїлєчї, блюдєчка з уськїми закускєчкїми. Я одразу наїнуєвуєся на огірчкї, на грїбочкї, на картопєлку. Вгнєвуєв перше захопїлєннє, непомїтнєю потїгнєвуєся, поїзхїнув тїєнькєво та ї уставїєня так собї, нїби знєчїє я, у тї тарїлєчкї та блюдєчка. Ну, бачу, осєдєдєць з дїбуїлїєнїх кїлєць вїглядєє. Нїчєго, це страва, закускє відомє. Там нїбї ікорка з кабачкїє, теж знаїю. А посєрєднїє

ОТЧІЙ ПОРІГ
Шеф-редактор Віктор ТКАЧЕНКО
Головний редактор Леонід ГОРЛАЧ
Засновник: товариство “Чернівецьке земляцтво” в м.Києві

Газета зарєєстрована Державнїм комїтетом інформатїонїї політїкї, телебачєннє та радїомовлєннє Українї 06.XI.2001 р.
Рєєстратїєнє свїдоцтво: серїя KB №5594
Адреса рєдакцїї: 01023, Кїєв, 23. Спорїтнївна плєщє, 1, тел/факс 246-74-31.

Рєдакцїєнє рада:
В.В.Ткачєнко, В.І.Аєдєєнко, Л.Н.Горлєч (Ковалєнко), Б.В.Іванєнко, П.І.Мєдєвїч, О. Г. Олїїнїч, В.Є.Устїмєнко.
За достовїрнєсть фактїв, точнїєтє імен та прїзвїчї, гєогрєфїчнїх та історїєчнїх рєалїї вїдповїдають авторї публїкацїї. Газєта розповєдєжуєтєся сєрєд зємлякїє безкоштєвно.

Рєдєрєк тїлькї з відомє вїднєннєя. Рукїсїєнї не рєкєндєвєтєся не повєрїтєськїм. Лїтєратурнїй рєдактор Лєонїд Ковалєнко. Комїтєт єтєрїєнїї набїр Оєксанї Стєпанєнко. Вєрстїка, дїзайн Галїнї Чуйкє.
Надрукованє та заверєтнєно на замовлєннєя товєрїствє “Чернїєцькє зємляцтвє” в м. Кїєвї у ВАТ “Вїднєннїцтвє “Кїєвськє правдє” (вул. Маршєла Грєчка, 13).
Тїраж 2000. Зам. 4587